

Læsetekster for gymnasium, hf mv.

Elisabeth Arnbak og Carsten Elbro
Center for Læseforskning
Københavns Universitet

Tekster

4. eksperimentaludgave, august 2000

**Læsetekster for gymnasium, hf mv.
Tekster**

Forfattere Elisabeth Arnbak og Carsten Elbro,
Center for Læseforskning Københavns Universitet

1. oplag, september 2000

ISBN 87-603-1767-1
ISBN (WWW) 87-603-1769-8

Udgivet af Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen,
Området for de gymnasiale uddannelser

Repro og tryk: Malchow A/S, Ringsted

Printed in Denmark 2000

Til eleven

Du skal læse nogle tekster og besvare opgaver til hver tekst. Først er der to skønlitterære tekster, nemlig en novelle og et digt. Dernæst er der en biologitekst om mennesket.

Der er afsat 20 minutter til at læse de skønlitterære tekster og besvare opgaverne til dem. Læreren siger til, når tiden er gået.

Bagefter er der 15 minutter til at læse biologiteksten og til at svare på spørgsmålene til den.

Til sidst er der en staveopgave i opgavehæftet. Den er der afsat 5 minutter til.

Spørgsmålene og staveopgaven står i et særligt hæfte mærket "Opgaver" på forsiden. Du skal altså have både et teksthæfte og et opgavehæfte, før du kan gå i gang.

Begynd nu med at skrive navn og klasse på forsiden af opgavehæftet.

Om lidt skal du starte med den første gruppe tekster, de to skønlitterære tekster. Du må selv vælge, om du vil læse opgaverne eller teksten først. Hvis du er i tvivl om et svar, må du gerne gå tilbage i den tekst, du er i gang med. Men du må kun sætte ét kryds ved hvert spørgsmål. Hvis du sætter flere, tæller det ikke.

Det er ikke sikkert, at du når alle tekster og opgaver. Hvis du bliver færdig før tiden, så bliv siddende og vis hensyn til de andre, der endnu ikke er færdige. Hvis du ikke når at blive færdig, så sæt en streg i opgavehæftet dér, hvor du nåede til.

Har du både tekster og opgaver - og en blyant parat?

Slå op på næste side i teksthæftet og begynd at læse novellen "Hr. Ved-alt". Der er 20 minutter til at læse den og digtet bagefter og til at svare på spørgsmålene.

God læselyst.

Vent

Gå ikke videre, før du får besked

En novelle

Hr. Ved-alt

Af Sommerset-Maughan

Fra *Cosmopolitans* (1938)

Selv før jeg lærte Max Kelada at kende, var jeg indstillet på ikke at kunne lide ham. Krigen var lige blevet afsluttet, og passagertrafikken på de store oceandampere var livlig. Det var meget vanskeligt at få plads, og man måtte finde sig i at tage, hvad skibsagenterne tilbød én. Man kunne ikke vente at få en kahyt for sig selv, og jeg var temmelig taknemmelig over at få en, hvor der kun var to køjer. Men da jeg erfarede navnet på min medpassager, sank mit humør. Det betød lukkede køjer, så det ikke ville være muligt at få den mindste smule frisk luft om natten. Det var ubehageligt nok at dele kahyt i fjorten dage med hvem som helst (jeg rejste fra San Francisco til Yokohama), men jeg ville have været mindre bekymret ved tanken, hvis min medpassagers navn havde været Smith eller Brown.

Da jeg kom om bord, fandt jeg, at Mr. Keladas bagage allerede var bragt nedenunder. Jeg kunne ikke lide den; der var for mange plakater på håndkufferterne, og skabskufferten var for stor. Han havde pakket sine toiletsager ud, og jeg lagde mærke til, at han var en ynder af den udmærkede Monsieur Coty, for jeg så på servanten hans eau de cologne, hårvand og brillantine. Mr. Keladas børster - ibenholt med hans monogram i guld - ville have set bedre ud, hvis de havde fået en omgang vask. Jeg kunne absolut ikke lide Mr. Kelada. Jeg gik op i rygesalonen. Jeg forlangte et spil kort og begyndte at lægge kabale. Næppe var jeg kommet i gang, før en mand kom hen til mig og spurgte mig, om det var rigtigt, at jeg var den-og-den.

“Mit navn er Mr. Kelada,” tilføjede han med et smil, der afslørede en række blændende hvide tænder, og satte sig ned.

“Ah ja, vi deler jo kahyt, så vidt jeg ved.”

“Ja, det kalder jeg et held. Man ved aldrig, hvem man bliver parret sammen med. Jeg var morderlig glad, da jeg hørte, at De var englænder. Jeg holder på, at vi englændere skal holde sammen, når vi er udenlands ... hvis De forstår, hvad jeg mener.”

“Er De englænder?” spurgte jeg, måske lidt taktløst.

“Ja, det tør jeg nok antyde. De synes da ikke, jeg ligner en amerikaner, vel? Englænder ind til marven af mine knogler, det er lige, hvad jeg er.”

For at bevise sine ord tog Mr. Kelada et pas op af lommen og viftede mig om næsen med det.

Kong George har mange mærkelige undersætter. Mr. Kelada var lille og kraftigt bygget, glatbarberet og havde mørk hudfarve, en kødfuld, kroget næse og meget store, skinnende, lidt fugtige øjne. Hans lange, sorte hår var krøllet. Han talte på en overstrømmende måde, som var ganske uengelsk, og han gestikulerede ivrigt. Jeg følte mig temmelig overbevist om, at en nærmere undersøgelse af hans britiske pas ville have afsløret den kendsgerning, at Mr. Kelada var født under varmere himmelstrøg end det engelske.

“Hvad vil De drikke?” spurgte han mig.

Jeg så tvivlrådigt op på ham. Det var i forbudets dage, og tilsyneladende var skibet ganske tørlagt. Når jeg ikke er tørstig, ved jeg ikke, hvad jeg dårligst kan lide, ingefærøl eller lemonsquash. Men Mr. Kelada sendte mig et uudgrundeligt smil.

“En whisky og soda eller en tør Martini? De kan bare sige, hvad De vil have.”

Op af hver baglomme halede han en flaske og lagde dem på bordet foran mig. Jeg valgte en Martini, og han kaldte på stewarden og bestilte en skål med is og et par glas.

“Det er en udmærket cocktail,” sagde jeg.

“Ja, og der er mange flere, hvor den kommer fra, og hvis De har nogen venner om bord, kan De bare sige til dem, at De har en kammerat her, som har al den spiritus, de kan ønske sig.”

Mr. Kelada var snakkesalig. Han talte om New York og om San Francisco. Han diskuterede teaterstykker, film og politik. Han var patriotisk. Ganske vist er Union Jack et imponerende stykke flagdug, men når det svinges under næsen på én af en gentleman fra Alexandria eller Beirut, kan jeg ikke undgå at få en følelse af, at det mister noget af sin værdighed. Mr. Kelada var familiær. Det er ikke for at være overlegen, men jeg synes jo nok, det er ganske naturligt, at en mig fuldkommen ubekendt person sætter “Mr.” foran mit navn, når han tiltaler mig. Utvivlsomt for at være hyggelig brugte Mr. Kelada ikke den slags formaliteter. Jeg kunne ikke lide Mr. Kelada. Jeg havde lagt kortene til side, da han satte sig, men da jeg nu syntes, at vor samtale havde varet længe nok, genoptog jeg min kabale.

“Treeren på fireren,” sagde Mr. Kelada.

Der er ikke noget mere irriterende, når man lægger kabale, end at få at vide, hvor man skal anbringe det kort, man lige har vendt, før man selv har haft nogen chance for at se på det.

“Den går op! Den går op!” råbte han, “tieren på knægten.”

Med raseri og had i mit hjerte afsluttede jeg kabalen. Så greb han kortene.

“Kan De lide kortkunster?”

“Jeg hader kortkunster,” svarede jeg.

“Åh, jeg vil bare lige vise Dem en.”

Han viste mig tre. Så sagde jeg, at jeg ville gå ned i spisesalonen og få reserveret plads ved bordet.

“Åh, det er såmænd ikke nødvendigt,” sagde han. “Jeg har allerede valgt en plads til Dem. Da vi jo deler kahyt, syntes jeg, at vi også lige så godt kunne sidde ved samme bord.”

Jeg kunne ikke lide Mr. Kelada.

Ikke alene delte jeg kahyt med ham og spiste tre måltider daglig ved samme bord som han, men jeg kunne ikke gå en tur på dækket, uden at han dukkede op. Det var umuligt at afvise ham. Det faldt ham overhovedet ikke ind, at hans selskab var uønsket. Han følte sig overbevist om, at man var lige så glad for at se ham, som han var for at se andre. I ens eget hus kunne man have smidt ham ned ad trappen og smækket døren i for næsen af ham, uden at det ville være gået op for ham, at han ikke var en velkommen gæst. Han havde en enestående evne til at omgås folk, og i løbet af tre dage kendte han alle om bord. Han dirigerede alt. Han ledede tipskonkurrencer og auktioner, indsamlede penge til præmier i sportskonkurrencer, foranstaltede golfmatcher, organiserede koncert og arrangerede karneval. Han var overalt og alle steder og til alle tider. Han var afgjort den mest hadede mand om bord. Vi kaldte ham Hr. Ved-alt lige op i ansigtet på ham. Han tog det som en kompliment. Men ved måltiderne var han dog mest utålelig. I omtrent en time var vi prisgivet ham. Han var hjertelig, jovial, snakkesalig og påståelig. Han vidste alting bedre end nogen anden, og det sårede hans fantastiske forfængelighed, at man var uenig med ham. Han lod aldrig et emne falde, selv om det var aldrig så ubetydeligt, førend han havde fået modparten til at se sagen fra sit synspunkt. Den mulighed, at han kunne tage fejl, faldt ham aldrig ind. Han var manden, der vidste alt.

Vi sad ved skibslægens bord. Mr. Kelada ville sikkert have domineret over os alle, for lægen var doven, og jeg var iskold og afvisende, hvis der ikke også havde siddet en mand, der hed Ramsay. Han var lige så påståelig som Mr. Kelada og forbitret over levantinerens selv-sikkerhed. Deres diskussioner var hidsige og endeløse.

Ramsay var amerikansk konsul i Kobe. Han var en stor, tung fyr fra the Middle West; fedtet sad løst under hans stramme hud, og han ligefrem svulmede ud af sit konfektionssyede tøj. Han var på vej tilbage til sin stilling efter en flygtig visit i New York for at hente sin hustru, der havde tilbragt et år hjemme. Mrs. Ramsay var et sødt lille væsen med udpræget sans for humor. En konsul er dårligt lønnet, og hun var altid meget enkelt klædt, men hun forstod at bære sit tøj, så hun altid gjorde et stilfærdigt, distingveret indtryk. Jeg ville ikke have skænket hende særlig opmærksomhed, hvis hun ikke havde ejet en egenskab, som muligvis ikke er så sjælden hos kvinder, men i vore dage i hvert fald kun sjældent kommer frem i deres væsen. Man kunne ikke se på hende uden at blive slået af hendes beskedenhed. Den pyntede på hende som en blomst i et knaphul.

En aften ved middagsbordet faldt samtalen tilfældigvis på emnet perler. Der havde været en hel del diskussion i aviserne om de kulturperler, som de snedige japanere lavede, og doktoren sagde, at de måtte jo uundgåeligt formindske værdien af de ægte. De var allerede nu meget gode, og de ville snart blive fuldendte. Som det var Mr. Keladas vane, kastede han sig over det nye emne. Han fortalte os alt, hvad der var værd at vide om perler. Jeg tror ikke, Ramsay vidste noget som helst om perler, men han kunne ikke modstå fristelsen til at diskutere med levantineren, og i løbet af et øjeblik var vi midt i en hidsig diskussion. Jeg havde ved tidligere lejligheder set Mr. Kelada blive ophidset og ivrig, men aldrig så ivrig og ophidset som nu. Til sidst sagde Ramsay noget, der bed, for Mr. Kelada slog i bordet og råbte:

“Ja, jeg bør i hvert fald vide, hvad jeg taler om, for jeg er på vej til Japan netop for at undersøge hele denne japanske perleindustri. Jeg arbejder i branchen, og der er ikke en mand i den branche, der ikke vil fortælle Dem, at det, jeg siger om perler, er rigtigt. Jeg kender alle de bedste perler i verden, og hvad jeg ikke ved om perler, er ikke værd at vide.”

Det var noget nyt for os, for trods al sin snakkesalighed havde Mr. Kelada aldrig fortalt nogen, hvori hans forretning egentlig bestod. Det eneste, vi vidste, var, at han rejste til Japan i et eller andet merkantilt anliggende. Han så sig triumferende omkring.

“De vil aldrig blive i stand til at lave en kulturperle, som en ekspert som jeg ikke kan afsløre med et halvt øje.”

Han pegede på en perlekæde, som Mrs. Ramsay havde på.

“De kan tage mit ord for det, Mrs. Ramsay, den perlekæde, De har om halsen, vil aldrig blive en cent mindre værd, end den er nu.”

Mrs. Ramsay rødmede på sin beskedne måde og lod kæden glide inden for sin bluse. Ramsay lænede sig frem. Han tilkastede os alle et blik, og der glimtede et smil i hans øjne.

“Ja, min kones perlekæde er ganske pæn, ikke?”

“Jeg lagde straks mærke til den,” svarede Mr. Kelada. “Død og pine! sagde jeg til mig selv. Det er minsandten flotte perler.”

“Jeg har selvfølgelig ikke selv købt den. Det ville interessere mig at få at vide, hvor meget De tror, den har kostet.”

“Åh, noget i retning af 15.000 dollars i handel og vandel. Men hvis den er købt på Fifth Avenue, ville det ikke forbavse mig at høre, at der er betalt op imod 30.000 for den.”

Ramsay smilede ondskabsfuldt.

“Det vil sikkert overraske Dem at høre, at min kone købte den perlekæde i et varehus, dagen før vi rejste fra New York, for 18 dollars.”

Mr. Kelada blev rød i hovedet.

“Sludder og vrøvl! Den kæde er ikke alene ægte, men jeg har aldrig set en kæde med så smukke perler i den størrelse.”

“Vil De vædde? Jeg vædder 100 dollars på, at de er imiterede.”

“Top.”

“Åh, Elmer, du kan da ikke vædde om noget, som du ved er fuldkommen sikkert,” sagde Mrs. Ramsay.

Der spillede et svagt smil om hendes læber, og hendes tone var mildt bebrejdende.

“Nå, så det kan jeg ikke? Hvis jeg får en chance for at tjene penge på så let en måde, måtte jeg være godt dum, hvis jeg ikke tog den.”

“Jamen, hvordan kan det bevises?” fortsatte hun. “Der er jo kun mit ord mod Mr. Keladas?”

“Lad mig se på den kæde, og hvis det er en imitation, skal jeg omgående fortælle Dem det. Jeg har råd til at tabe 100 dollars,” sagde Mr. Kelada.

“Tag den af, min ven. Lad den herre se på den, så meget han vil.”

Mrs. Ramsay betænkte sig et øjeblik og førte så hånden op til låsen.

“Jeg kan ikke få den op,” sagde hun. “Mr. Kelada bliver nødt til at nøjes med mit ord.”

Jeg fik en pludselig mistanke om, at der var ved at ske noget ubehageligt, men jeg vidste ikke, hvad jeg skulle sige.

Ramsay sprang op.

“Nu skal jeg lukke den op.”

Han rakte kæden til Mr. Kelada. Levantineren tog et forstørrelsesglas op af lommen og undersøgte kæden omhyggeligt. Et triumferende smil bredte sig over hans glatte, sortsmudsede ansigt. Han leverede kæden tilbage. Han skulle lige til at sige noget, da han pludselig fik øje på Mrs. Ramsays ansigt. Hun var så ligbleg, at det så ud, som om hun skulle til at besvime. Hun stod og stirrede på ham med vidt opspilede, rædselsslagne øjne. De rummede en fortvivlet bøn. Det var så tydeligt, at jeg undrede mig over, at hendes mand ikke så det.

Mr. Kelada holdt inde - med åben mund. Han rødmede dybt. Man kunne næsten se, hvordan han kæmpede med sig selv.

“Undskyld, jeg tog fejl,” sagde han. “Det er en særdeles god imitation, men så snart jeg betragtede perlerne i et forstørrelsesglas, så jeg naturligvis, at de ikke var ægte... ja, 18 dollars er sikkert det højeste, det ragelse er værd.”

Han fandt sin tegnebog frem og tog en hundredollarseddelt ud, som han rakte til Ramsay uden at sige et ord.

“Det kan måske lære Dem ikke at være så selvsikker en anden gang, unge mand,” sagde Ramsay, idet han tog imod sedlen.

Jeg lagde mærke til, at Mr. Keladas hænder rystede.

Historien gik med lynets fart over hele skibet, og Mr. Kelada måtte finde sig i en hel del drilleri den aften, og der blev sagt adskillige vittigheder i anledning af, at Hr. Ved-alt var blevet narret. Men Mrs. Ramsay trak sig tilbage til sin kahyt med hovedpine.

Næste morgen stod jeg op og begyndte at barbere mig. Mr. Kelada lå på sin seng og røg en cigaret. Pludselig hørte jeg en svag, skrabbende lyd, og jeg så et brev blive skubbet ind under døren. Jeg åbnede døren og kiggede ud. Der var ingen ude i gangen. Jeg samlede

brevet op og så, at det var adresseret til Max Kelada. Navnet var skrevet med blokbogstaver. Jeg rakte ham brevet.

“Hvem er det fra?” Han åbnede det. “Åh!”

Ud af konvolutten tog han, ikke et brev, men en hundreddollarseddel. Han så på mig, og atter rødmede han. Han rev konvolutten i små bitte stykker og gav dem til mig.

“Har De noget imod lige at smide dem ud af køøjet?”

Jeg gjorde, som han bad mig om, og så på ham med et smil.

“Var perlerne ægte?”

“Hvis jeg havde en køn kone, ville jeg ikke lade hende tilbringe et år alene i New York, medens jeg boede i Kobe,” sagde han.

I det øjeblik syntes jeg noget bedre om Mr. Kelada.

Han tog sin tegnebog og lagde omhyggeligt hundreddollarsedlen i den.

Et digt

Det blomstrende Slagsmaal

Af Tom Kristensen

Fra digtsamlingen *Fribytterdrømme* (1920)

1

Der sejler et grønt Billard mellem Borde og Stole.
Det vugger i Tågernes Sø,
en sommergrøn Ø.
Der leges med Kugler, med elfenbensskinnende Sole,
og Solenes Gang
beherskes af Klang
fra Queue'r, som føres, stødes i Fest
af Guder i Skjortearmer og Vest.

2

Og Drukkenskabs-Guder behersker den frodige Ø,
behersker Tobakstågers Elv,
men ikke sig selv.
Den ene almægtige langer den anden en Queue
og rammer hans Glas,
hvor Almagt har Plads,
og Riget og Magten, skabte i Rus,
er styrtet med Glassets Kvasen i Grus.

3

Der flammer en Himmel i rasende hvidt for hans Øjne,
som svinges et glødende Sværd
i tågeblåt Vejr.
Han glatter de Krøller, som ned over Panden er strøgne
mod Øjnenes Bryn
og som i et Syn
han ser, at den andens Næse er rød,
at rødt er et Mål for Boxerens Stød.

4

Han slår, - og en Valmue breder sin blødende Krone
og kysser den vinrøde Mund
med Kronbladets Rund
og blusser af Varme mod Bleghedens snehvide Tone.
Se Valmuens Blod!
I Sne har den Rod!
Har Sommerens knuste Hjerte mon blødt
og trodser den Vintrens Hvidhed med rødt?

5

En Tumlen med Slag imod Arme og Næse og Bringel!
Et Øje får dér sin Bekomst! –
En Stedmoderblomst
får foldet sig ud som i farvede, flydende Ringe
mod Næse og Kind
og hovner ham blind.
En Stedmoderblomst i lilla og blåt
står nænsomt lig Storstadsurter mod gråt.

6

I Guder! Nu blusser der Blomster, når I ikke hersker.
En større og vildere Gud,
hvis sælsomme Bud
er Farvernes Blomstring, når hidsigt I slås og I tærsker
ser Jubel og Pragt,
hvor I kun ser Mangel på Magt.

7

Er Herskeren ikke en grusom Vild,
der søger sin Skønhed i Blomsternes Ild?

Vent

Gå ikke videre, før du får besked

En tekst til undervisningen i biologi

Uddrag fra Grundbog i biologi

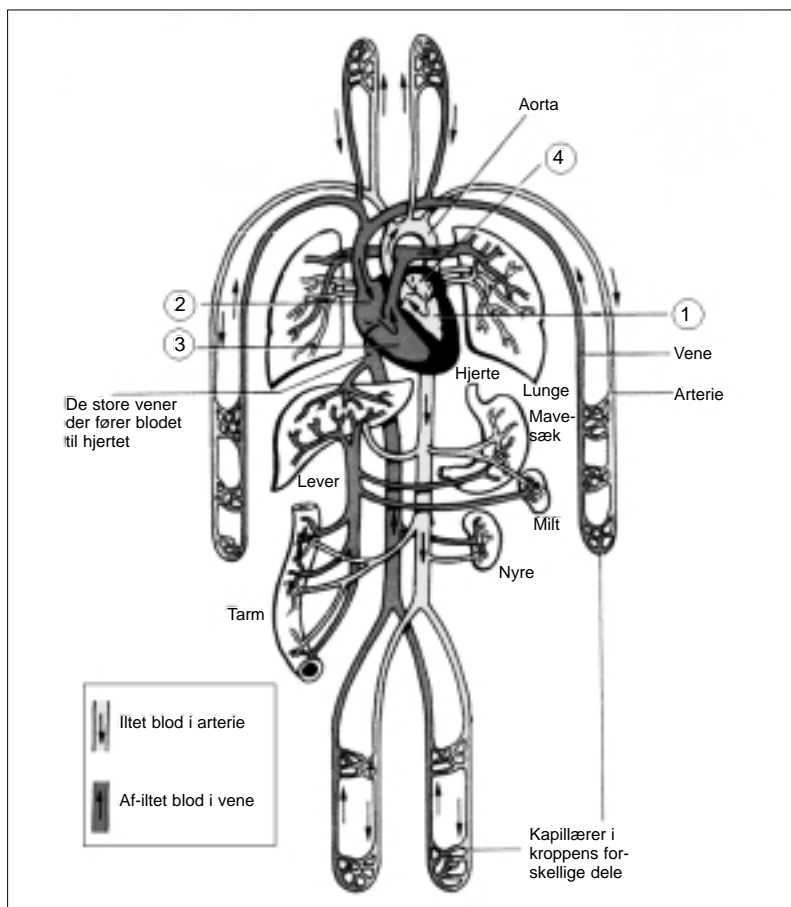

Fig. 10.6 Blodkredsløbet. Blodet strømmer i pilenes retning.

Blod og blodkredsløb

I det foregående afsnit så vi, hvordan ilten til cellernes respiration via åndedrætsorganerne blev optaget i kroppen. I dette afsnit vil vi se på, hvordan ilten, sammen med de stoffer, der blev optaget i tarmsystemet, via blodkredsløbet transporteres ud til kroppens forskellige celler.

Blodkredsløbet har en lang række funktioner i kroppen. Det bringer ilt og næringsstoffer ud til cellerne, og fjerner kuldioxid og affaldsstoffer fra cellerne. Det bringer hormoner ud til cellerne, det spiller en vigtig rolle i kroppens bekæmpelse af fremmede stoffer, og det er medvirkende i kroppens varmeregulering.

Blodkredsløbet består af hjertet og blodkarrene (Fig. 10.6). Hjertet er en pumpe, opbygget af en speciel type muskelceller, som ikke er under viljens kontrol. Disse muskelceller kan trække sig rytmisk sammen uden ydre påvirkninger, men antallet af hjerteslag pr. minut

styres af hormoner (adrenalin) og nervesystemet. I hvile trækker hjertet sig sammen ca. 60 gange i minuttet, hvilket kaldes hvilepulsen. Under hårdt arbejde kan pulsen hos unge mennesker stige til over 200 slag i minuttet.

Hjertet består af to forkamre og to hjertekamre. Fra venstre hjertekammer pumpes blodet ud i aorta, den store arterie, som sender grene ud til alle dele af kroppen og de forskellige organer. *Arterier* er blodkar, der fører fra hjertet. Der fører også en arterie til selve hjertet, den såkaldte kransarterie som skal forsyne hjertemusklen med ilt og næring. En blodprop i hjertet er en tillukning af en gren af kransarterien, så blodtilførslen og dermed ilttilførslen til en del af hjertemusklen stoppes. Dette betyder, at den pågældende del af hjertemusklen går til grunde, hvilket kan medføre hjertestop og død.

De mindste blodkar kaldes *kapillærer*. Kapillærernes vægge er meget tynde, og det er her stofudvekslingen til og fra kroppens celler finder sted. Der diffunderer ilt ud af kapillærerne til cellernes respiration, og der diffunderer kuldioxid fra cellernes respiration ind i kapillærerne. Kapillærvæggen passeres også af de næringsstoffer (fx glukose, aminosyrer, fedtsyrer, vitaminer og salte), som blodet optog i fordøjelseskanaalen. Disse stoffer diffunderer fra kapillærerne og ud til cellerne, hvorefter de optages i cellerne ved aktiv transport. På samme måde diffunderer de affaldsstoffer, der dannes i cellerne, ind i kapillærerne og dermed bort via blodkredsløbet.

Når blodet i kapillærerne har udvekslet stoffer med cellerne, transporteres det via venesystemet tilbage til hjertet. Vener er blodkar der fører til hjertet. Venerne samles til større og større vener, som fører blodet til højre forkammer. I venerne findes et system af veneklapper, som forhindrer blodet i at løbe tilbage. Når musklerne omkring venerne trækker sig sammen, medfører det at blodet efterhånden transporteres i retning mod hjertet. Dette system kaldes *venepumpen*.

Fra højre forkammer transporteres blodet til højre hjertekammer. Herfra pumpes det ud i lungerne, hvor det i alveolerne optager ilt og afgiver kuldioxid. Fra lungerne løber det iltede blod til venstre forkammer, og videre til venstre hjertekammer, hvor vi startede. I hjertet er der hjerteklapper mellem forkamre og hjertekamre, som forhindrer blodet i at løbe den forkerte vej.

Blodtryk

Det tryk, der opstår, når venstre hjertekammer pumper blodet ud i arterierne, kaldes blodtrykket og måles i mm Hg. Den højeste værdi, som opnås, når hjertet trækker sig sammen, kaldes det systoliske blodtryk og er hos unge mennesker på ca. 120 mm Hg i hvile. Den laveste værdi, som opnås mellem to hjerteslag, kaldes det diastoliske blodtryk, og det ligger normalt mellem 60 og 90 mm Hg. En tommelfingerregel siger, at det systoliske blodtryk for en person i hvile højst bør være 100 + alderen. Blodtrykket påvirkes af mange faktorer, som fx nervøsitet og rygning.

Et blodtryk på over 160/90 mm Hg (læses: 160 over 90) betragtes som *forhøjet blodtryk*. Forhøjet blodtryk er nærmest blevet en folkesygdom i den vestlige verden. Sygdommen kan skyldes mange forskellige faktorer, fx arvelige forhold, stress, overvægt og forkert ernæring. Sygdommen bør behandles, enten medicinsk eller ved ændret livsstil, da den ellers kan føre til hjerte-karsygdomme.

Blodets sammensætning

Blodet består af *blodplasma* og *blodlegemer*.

1. *Blodplasma* består af vand, hvori der er opløst en mængde stoffer, som næringsstoffer, affaldsstoffer, hormoner, antistoffer og salte.

Der findes tre grupper af blodlegemer: *røde blodlegemer*, *hvide blodlegemer* og *blodplader* (fig. 10.9):

2. *De røde blodlegemer*, som dannes i knoglemarven, indeholder det jernholdige protein *hæmoglobin*, som har betydning for blodets evne til at transportere ilt og kuldioxid.

3. *De hvide blodlegemer*, som dannes i knoglemarven, lymfeknuderne og milten, er en del af kroppens immunforsvar, som skal forsvares os mod udefra kommende virus og bakterier.

4. *Blodpladerne* dannes i knoglemarven og har betydning for blodets evne til at størkne (koagulere) og derved danne sår.